

NL

Ensor 2024



Vlaanderen
verbeelding werkt



ANTWERPEN

INHOUD

1. Ensor, zoveel meer dan le peintre des masques, zoveel meer dan maskers	4
2. Tentoonstellingen in Antwerpen	7
<i>Ensors stoutste dromen. Het impressionisme voorbij, KMSKA</i>	
<i>Maskerade, make-up & Ensor, MoMu</i>	
<i>Cindy Sherman, FOMU</i>	
<i>Ensors staten van verbeelding, Museum Plantin-Moretus</i>	
3. Andere projecten in Antwerpen	17
<i>Ensor Research Project, KMSKA</i>	
<i>Ensor Vitrines</i>	



1

ENSOR

zoveel meer dan
le peintre des masques
zoveel meer dan
maskers

Als er in de geschiedenis van de kunst van de laatste twee honderd jaar in België één kunstenaar is geweest wiens oeuvre een schakelfunctie heeft, dan is dat ongetwijfeld James Ensor. Ensor behoort tot het kleine gezelschap van Europese avant-gardekunstenaars die in los verband op het einde van de 19de eeuw de schilderkunst hebben bevrijd van romantische heldhaftigheid, schone schijn en banaal realisme. Ensors kijk op de mensheid is soms luchtig, vaak pessimistisch maar net zo vaak lyrisch en hilarisch. Door de beeldmiddelen van de kunstenaar, vorm en kleur, autonoom, los van de werkelijkheid te gebruiken, heeft hij beelden gecreëerd waarin een correcte weergave van de werkelijkheid ondergeschikt wordt aan het uitbeelden van een grillige “gefosfiseerde droom”. **Ensor is een vernieuwer, een gamechanger.** Om het ontstaan en de ontwikkeling van het modernisme in de loop van de 20ste eeuw te begrijpen is zijn kunst onontbeerlijk.

Kunstenaars gebruiken vandaag zonder voorbehoud allerlei media naast en door elkaar. Ze kiezen in alle vrijheid nu eens voor de schilderkunst, een performance, een video, een installatie of wat dan ook om beelden te maken die vaak sinister lijken maar lieflijk proberen te zijn of die integendeel onschuldig ogen maar onmiskenbaar unheimlich zijn. Dit zou net zo goed de beschrijving van Ensors uiteenlopende artistieke bedrijvigheid kunnen zijn. In 1883 was een oudere vriendin van hem al helemaal in de wolven van zijn Wagneriaanse improvisaties op de piano. Later componeerde hij muziek voor een lieflijk ballet. Ook als man van het woord hield Ensor van opvallende performances, waarbij hij zich soms als een slam poet liet meeslepen door sonoriteit van zijn neologismen. Emile Verhaeren, dichter des vaderlands avant-la-lettre, bewonderde Ensors “superlificoquentieuze” (wonderbaarachtiglijke) literaire brouwsels. Voor alles

was Ensor uiteraard beeldend kunstenaar. Maar ook hier zal hij haast projectmatig tot op hoge leeftijd steeds weer nieuwe onderwerpen, genres, stijlen en technieken uitproberen. Ensor deed dat overigens met kennis van zaken: met zorg koos hij zijn materialen in de duurdere handelszaken, hij was op de hoogte van wat de avant-garde, de artistieke, de muzikale én de literaire, in Parijs en Brussel uitspookte, maar hij wist ook welke oude meesters, Bruegel, Rembrandt, Watteau, Goya of Hokusai, bruikbare modellen zouden zijn.

Van meet af aan werd Ensor door vriend en vijand beschouwd als een te duchten talent. Al voor de eeuwwisseling was zijn werk gekend in literaire kringen in Frankrijk. Jean Lorrain liet zich door Ensor inspireren om in twee nouvelles de wereld van decadente estheten te evoceren. Na 1900 zullen Duitse avant-gardekunstenaars, Paul Klee, Emile Nolde, Erich Heckel, Stefan Zweig, handelaars en kenners Ensor als pionier van een modernistische beeldtaal ontdekken. Duitse musea zullen wat later werk van hem verzamelen, etsen én schilderijen. Nog voor de Tweede Wereldoorlog volgt het Museum of Modern Art in New York. Inmiddels is Ensor niet langer een “artists artist”, een cultheld voor een klein kieskeurig publiek. Sedert het Getty Museum in Los Angeles in 1986 Ensors *Intrede van Christus in Brussel* in 1889 voor een naar verluidt fabelachtig bedrag kocht, is de populariteit van Ensor wereldwijd, bij een breed publiek, stap voor stap toegenomen. Het KMSKAntwerpen heeft de afgelopen jaren met veel succes Ensorentoonstellingen georganiseerd in Los Angeles, Chicago, New York, Sevilla, Parijs, Londen, Den Haag, Kopenhagen, Mannheim, Bazel en Tokyo.

Ensor is in 1860 in Oostende geboren en is er in 1949 overleden. In 2024 is dat 75 jaar geleden. Hij woonde en werkte zijn hele leven in Oostende, maar ook in Brussel had hij verschillende artistieke contacten. Het beeld van de excentrieke miskende kluisenaar op een tochtige zolder in Oostende is een mythe. Hij nam met veel plezier deel aan het culturele en sociale leven in zijn geboortestad bij de Cercle artistique, de Compagnie du Rat Mort, de filmclub van Henry Storck en de gloednieuwe Rotary. Oostende blijft de plaats waar niet alleen in het Ensorhuis maar ook elders in de stad of uitkijkend over de Noordzee de mythe van Ensor tot leven blijft komen. Want Oostende is voor Ensor "de koningin der wispelturige zeeën, van het zachte zand en de hemel beladen met goud en opaal".

Dankzij een groep welgestelde Antwerpse liefhebbers én vastberaden museumconservators beschikt het KMSKA al sedert de jaren 1920 over de rijkste Ensorverzameling ter wereld. Die verzameling is geleidelijk aan gegroeid tot een ensemble van 39 schilderijen, 650 tekeningen, waaronder niet minder dan 10 topstukken. Een niet te missen ensemble dat in de nieuwe collectiepresentatie van het KMSKA in 6 zalen een centrale en cruciale plaats zal krijgen. Wat Van Gogh is voor Amsterdam (waar die amper enkele maanden heeft doorgebracht) is Ensor voor Antwerpen, want "Antwerpen is voor hem de meest gastvrije aller moeders". Het KMSKA heeft bovendien de taak op zich genomen om samen met de afdeling Conservation Science en Natuurwetenschappen van de Universiteit Antwerpen een grondig onderzoek te voeren naar Ensors creatieve processen: het Ensor Research Project.

→ **De Antwerpse musea die in 2024 deelnemen aan de viering van Ensors kunst, willen stuk voor stuk aantonen dat het oeuvre van Ensor, "le peintre des masques", zoveel meer is dan maskers.**

Ensor experimenteert met diverse grafische technieken en materialen, in de zoektocht naar een juiste weergave van het licht en zijn omgeving.

Ensor is, zoals zoveel avant-gardekunstenaars omstreeks 1900, gefascineerd door de impressionistische kleuren en technieken maar samen met enkele bekende en veel minder bekende Europese kunstenaars zal hij het impressionisme spoedig ook verwerpen.

Ensor heeft ook een hedendaagse weerklank. Er zal aandacht zijn voor de actualiteit van Ensors visie; zijn beeldtaal en zijn attitude zijn aan de orde in de wereld van de fotografie, de mode en make-up.

2

ENSOR 2024

tentoonstellingen
in Antwerpen

ANTWERPEN EN ENSOR: EEN VERRASSESENDE MATCH

Op 28 september 2024 neemt Antwerpen de fakkel van het Ensorjaar over van Oostende. Antwerpen pakt uit met een veelzijdig en verrassend expoprogramma.

Wat Antwerpen heeft met Ensor? Een gedeelde, verrassende blik voorbij het alledaagse. Die gaat al terug tot de tijd van Ensor zelf. Niet toevallig kwamen veel van zijn werken nog tijdens zijn leven in Antwerpen terecht. Die werken vormen vandaag de kern van de Ensor-collectie van het KMSKA en een vertrekpunt voor het Ensor Research Project.

In zijn oeuvre laat Ensor zich kennen als een game-changer: vaak met een knipoog, soms dwars en altijd innovatief. Die eigenschappen maken Ensor tijdloos relevant. Antwerpen kiest daarom voor verrassende invalshoeken om zijn werk te belichten. Hoe zien we echo's van Ensor in de kunst, mode en fotografie? Hoe blijft hij inspireren en wat kunnen we vandaag nog van hem leren? In vier expo's van wereldniveau gaat Antwerpen op zoek naar antwoorden.

ENSORS STOUTSTE DROMEN

HET IMPRESSIONISME VOORBIJ

KMSKA

28.09.24 - 19.01.25



James Ensor, Maskers confronteren de Dood, 1888, MoMA, New York



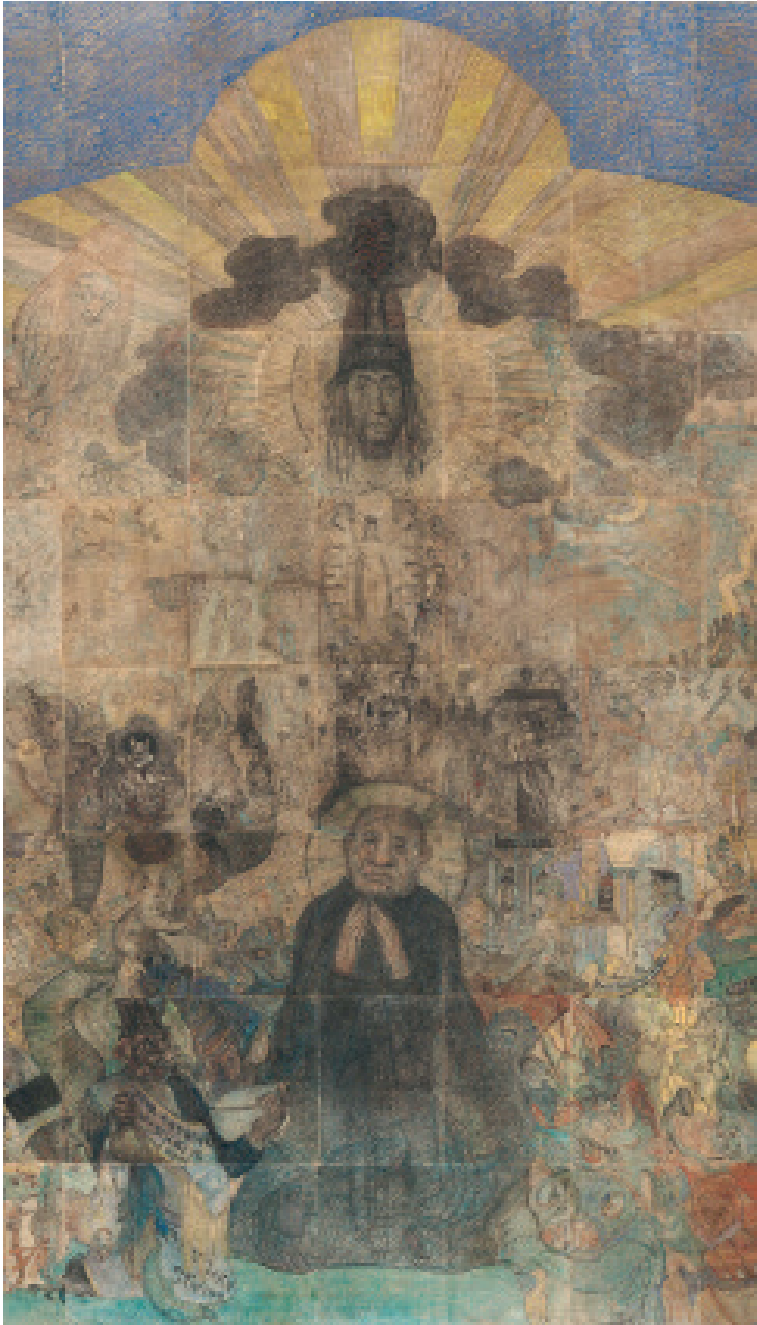
Edouard Manet, Hoek bij een caféconcert, The National Gallery, Bought, Courtauld Fund, 1924

Het Ensorjaar 2024 zou niet compleet zijn zonder een expo in het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA). In *Ensors stoutste dromen. Het impressionisme voorbij* krijg je een totaalbeeld op James Ensor als baanbrekende kunstenaar. Je duikt niet alleen in Ensors wondere universum van woeste visioenen, maskers en satire. Het KMSKA toont Ensor zij aan zij met werk van internationale kunstenaars die Ensor inspireren en met wie hij zich wil meten. Want bovenal wil Ensor altijd de beste zijn. Zelfs al heten zijn concurrenten Claude Monet, Edvard Munch of zelfs Jheronymus Bosch en Francisco Goya.

Het museum heeft de grootste en meest diverse Ensorcollectie ter wereld. Bovendien huist ook het Ensor Research Project hier, hét kenniscentrum rond de moderne meester. Het KMSKA is daarmee de perfecte plek voor dit once-in-a-lifetime eerbetoon aan één van de vaders van het modernisme. Twee cruciale aspecten van Ensors kunst vormen de kern van deze tentoonstelling: hoe een Belgisch avant-gardist 'voorbij het impressionisme' wil gaan, om onze 'stoutste dromen' te verbeelden.

James Ensor vervult in de Belgische kunst van de laatste 200 jaar een schakelfunctie. Samen met een klein gezelschap van Europese avant-gardekunstenaars bevrijdt Ensor, samen met o.a. Paul Cézanne (1839-1906) op het einde van de 19de eeuw de schilderkunst van romantische heldhaftigheid, schone schijn en banaal realisme. In Ensors voetsporen volg je hoe hij zijn creativiteit ontplooit, om uit te groeien tot een rebelse gamechanger. Die zelf de spelregels van de kunst bepaalt. Hij stapt daarbij resoluut weg van het klassieke Europese schoonheidsideaal, en het impressionisme dat hem eerst zo fascineerde.





James Ensor, De verzekking van de heilige Antonius. The Art Institute of Chicago, Regenstein Endowment and the Louise B. and Frank H. Woods Purchase Fund

Aan ambitie ontbreekt het Ensor niet. Zijn doel? Niet minder dan de leidende avant-gardekunstenaar in België zijn. Dat probeert hij door het Franse impressionisten te introduceren in zijn werk. Zijn feitelijke kennis van het impressionisme is evenwel vaag. Dat weerhoudt Ensor niet om in de jaren 1880-1885 zijn eigen versie te ontwikkelen. De schrijver Émile Verhaeren (1855-1916) vergelijkt de jonge James Ensor met Édouard Manet (1832-1883). Voor Verhaeren is Ensors kunst even revolutionair, hoewel het werk uit zijn beginjaren eerder geïnspireerd is door het realisme van Gustave Courbet (1819-1877) en Jean-François Raffaëlli (1850-1924). Ensor is daarbij ook duidelijk een bewonderaar van Rembrandt (1606-1669).

In 1886 komt Ensor naar buiten met zijn 'impressionistische' werk. Op het wintersalon van de avant-gardekring Les XX vergelijkt hij zijn eigen bijdragen zoals *Het burgersalon* (1881), *De oestereetster* (1882) en *De Vlaanderenstraat in de zon* (1881) met werk van de gevestigde Franse impressionisten Edgar Degas, Claude Monet, Pierre-Auguste Renoir en Camille Pissarro. Hij beslist op slag om een nieuwe richting in te slaan. Voor Ensors stoutste dromen is dat kantelpunt de start van Ensors gevarieerde oeuvre. Na deze eerste fase vindt hij steeds meer zijn eigen experimentele stem als kunstenaar.

*Vaak gedreven door tegenwind,
zeilde ik naar fantastische streken.*

James Ensor



ENSORS STOUTSTE DROMEN

GEEN IMPRESSIONISME?

In 1882 schildert James Ensor *De oestereetster*. Daarmee wil hij het innovatieve karakter van zijn werk op een ambitieus formaat demonstreren. Hij exposeert het schilderij in 1886 bij Les XX waar het zijn revolutionaire reputatie dient te bevestigen tegenover de kunst van Monet en Renoir. Critici en kunstenaars herontdekken *De oestereetster* in de jaren 1900 als **het eerste impressionistische schilderij in België**. Een vergelijking van de schilderijen van Manet, Monet en Ensor toont snel hoe anders *De oestereetster* wel is. Ook Ensor beseft dat. Toch is de salon bij Les XX een vruchtbare ervaring voor hem. De landschappen van Monet die Ensor er bestudeert leveren hem een helder impressionistisch kleurenpalet, dat hij nooit eerder gebruikte, en een nieuwe techniek. Bij Odilon Redon (1840-1916) leert hij een duistere, fantastische beeldtaal kennen.

NIEUWE MIJLPALLEN

In 1887 schildert Ensor *Adam en Eva uit het paradijs verjaagd* (KMSKA) en tekent *De bekoring van Sint-Antonius* (Art Institute Chicago). Het zijn de twee sleutelwerken aan het begin van Ensors nieuwe artistieke avontuur. Net als bij de impressionisten gaat de verf ongemengd van tube naar doek en de schaduwen in aardkleuren verdwijnen definitief. Alleen geeft hij die kleuren een heel eigen expressieve kracht in de meest geraffineerde schakeringen. Ensor was tot dan toe een kunstenaar die de regels van het spel voortdurend overtrad. Nu wordt hij een kunstenaar die de regels van het spel zelf herschrijft: een gamechanger. Gedaan met de beheerste stijl, Ensor gaat wild.

Bovendien cultiveert hij een voorkeur voor een opvallend grillige vormgeving. Met groteske, koddige en angstaanjagende iconografie roept hij hilarische en helse beelden op die je normaal alleen in je stoutste dromen ziet. Tegen het einde van de 19de eeuw ontwikkelt zich een nieuwe visie op goed, kwaad, lust en drift. Ensors belangstelling voor de meer infernale activiteiten van de mensheid sluit daarbij naadloos aan.

In het kader van het Ensor Research Project maakte het KMSKA een reconstructie van het creatieproces van *Adam en Eva uit het paradijs verjaagd*. We zien hoe Ensor probeert te ontsnappen aan de beperkingen van het impressionisme, de kunst van wat hij zelf 'des brosseurs superficiels' noemt. Hij recupereert visuele motieven uit een waaier van bronnen: een compositie van John Martin (1789-1854), elementen uit paleontologische publicaties, Michelangelo's plafond in de Sixtijnse kapel, Rubens' *Val van de opstandige engelen* en Rembrandts *Boodschap aan de herders*.

Ensors vrije verbeelding en ongecompliceerde belangstelling voor onbevattelijke visioenen verbindt hem onverwacht met kunstenaars als de Noor Edvard Munch Munch (1863-1944) en de Zweed Ernst Josephson (1851-1906).

TOCH IMPRESSIONISME?

En toch. Hoewel Ensor inhoudelijk en formeel zijn leven lang andere wegen verkent, blijft zijn belangstelling voor de mogelijkheden van het impressionisme hardnekkig en duurzaam. Vooral zijn late stillevens zijn sterk verwant aan de esthetiek van Auguste Renoir.

James Ensor inspireert met *De oestereetster* en andere vroege werken zelf jongere kunstenaars in Brussel, zoals Rik Wouters (1882-1916). Ze volgen zijn voorbeeld om structuur en kleur in hun werk met elkaar te verzoenen. Op zijn beurt zal Ensor rond 1910 een reeks 'reprises' van ouder werk realiseren. Hij past hierbij de door hem geïnspireerde stijl van zijn jongere collega's toe. De cirkel is rond.

>>>

HET IMPRESSIONISME VOORBIJ

DE HEL EN ZIJN VERLOKKINGEN

De geliefkoosde decadente iconografie van de Europese symbolisten inspireert Antonin Alexandre om in 1892 in Montmartre het Cabaret de l'Enfer te openen naast het Cabaret du Ciel. Deze populaire cultuur blijkt een grote impact te hebben op monumentale realisaties, wat nooit eerder bestudeerd werd. In het luik Het impressionisme voorbij tonen we het verband tussen het Cabaret de l'Enfer en Henri Degroux *Christ aux outrages*, of Ensors *Val van de Opstandige engelen*.

De heropleving van de profane belangstelling voor Sint-Antonius inspireert Ensor tot een hele reeks schilderijen en tekeningen. De heilige worstelt exact met de verlokkingen waarvan moderne burgermannen dromen. De uitzonderlijke complexe en quasi-surreële monumentale collage-tekening *De bekoring van Sint-Antonius* (Art Institute Chicago) lijkt de vrucht van een creatieve roes. De tekening anticipeert in tal van onderdelen en 101 details op Ensors groteske fantasie. De analyse van de tekening en de ontstaansgeschiedenis ervan vormt een apart onderdeel van de tentoonstelling.

MASKERS À VOLONTÉ

En altijd weet Ensor te verrassen door zijn contrasten tussen het komische en het sinistere, het verfijnde en het wilde, de gezellige burgersalons en de enge skeletten, in een wereld doordrenkt van wrange satire. Uiteindelijk leidt het allemaal tot Ensors' meest opvallende bijdrage aan het ontstaan van het modernisme.

Hij begint schilderijen te maken met irreële maskerwezens. Eind 19de eeuw zijn er wel meer kunstenaars die maskers schilderen. Opnieuw ontmoet Ensor hier gelijkgestemde kunstenaars als Emil Nolde (1867-1956). Alleen zijn maskers bij anderen vaak een decoratief element, of een manier om de identiteit van een persoon mysterieus te verhullen. Bij Ensor onthullen maskers net de ware aard van de mens. Dat is zijn vondst, die hij heel radicaal toepast en zijn weg vindt naar meer maskerschilderijen dan bij welke andere kunstenaar ook.

ENSOR, 'PINCE-SANS-RIRE'

Omdat het werk van James Ensor en de Europese symbolisten beschouwd wordt als de exponent van getormenteerde persoonlijkheden wordt het humoristische aspect van Ensor onderschat. Terwijl Ensors kunst doordrenkt is met laatnegentiende-eeuwse 'incoherentie', 'fumisterie' en 'Zwanse', vormen van spottende humor die in Brusselse en Parijse kringen erg in zwang was. Ensors kijk op de mensheid wisselt van luchtig tot pessimistisch maar net zo vaak lyrisch en hilarisch. Ensors stoutste dromen. Het impressionisme voorbij toont Ensor voluit van zijn meest satirische kant.

Curator: Herwig Todts

co-curator: Adriaan Gonnissen

wetenschappelijk medewerker: Annelies Rios-Casier

MASKERADE, MAKE-UP & ENSOR

MOMU

28.09.24 - 02.02.25

The mask means to me: freshness of colour, sumptuous decoration, wild unexpected gestures, very shrill expressions, exquisite turbulence.

James Ensor



editorial featured in ID Magazine, 1933, model: Kate Moss, make-up: Linda Cantello, hair: Julien d'Ys, © Paolo Foversi / ArtCommerce



Genieve Figgis, detail Ladies at Versailles, 2022. Courtesy of the artist and Amine Rech, © Foto: Nicolas Brasseur

In de najaarstentoonstelling *Maskerade, make-up & Ensor* worden Ensors ideeën rond de maskerade, (valse) coquetterie, verleiding, misleiding, het artificiële en het vergankelijke doorgetrokken naar vandaag. MoMu viert de schilders van de mode: het vakmanschap en de onuitputtelijke creativiteit van make-up en haarartiesten in een multimediale tentoonstelling waarin licht, kleur, kunst, mode en make-up elkaar ontmoeten.

Make-up wordt doorheen de geschiedenis vaak met enig wantrouwen vergeleken met het dragen van een masker: een masker om je ware gelaat te verbergen. James Ensor was een kritische observator van de wereld en de mensen rond zich. Hij herkende hun onzekerheden valse coquetterie. Vanaf 1888 gebruikt Ensor maskers, kleding en accessoires vaak als ambigue instrumenten voor ontmaskering: een manier om de ware aard en diepe gevoelens van zijn maskerwezens te onthullen. Het werk van Ensor leidt naar universele vragen: Waarom dragen we maskers? Waarom is de mens zo bang om zichtbaar te verouderen? Hoe gaan we om met altijd veranderende en onmogelijk te bereiken schoonheidsidealen?

Make-up en beauty zijn vandaag uitgegroeid tot een biljoenenindustrie die de mens met zijn lichamelijke vergankelijkheid, ingebeelde imperfecties en existentiële angsten confronteert. Maar make-up is ook, net als verf, een vorm van persoonlijke expressie, artistiek experiment, vreugde en vrijheid. *Maskerade, make-up & Ensor* onderzoekt hoe nauw make-up verweven is met vele aspecten van ons menszijn.

MoMu werkt samen met het iconische kunst-, beauty- en cultuurplatform Beauty Papers om het werk van toonaangevende hedendaagse make-up artiesten en fotografen te belichten in drie video-installaties die de kernthema's in Ensors werk verkennen.

Met werken van James Ensor, Issy Wood, Cindy Sherman, Tschabalala Self, Genieve Figgis, Harley Weir, Julien d'Ys, Inge Grognard, Peter Philips, Martin Margiela, Christian Lacroix, Walter Van Beirendonck, Cyndia Harvey, Lucy Bridge, Eugene Souleiman, Eamon Freel, Bruce Gilden en vele anderen.

Curatoren: Kaat Debo, Elisa De Wyngaert, Romy Cockx

CINDY SHERMAN

FOMU

28.09.24 - 02.02.25



© Cindy Sherman | Courtesy the artist and Hauser & Wirth
Untitled #414 | 2003 | Chromogenic color print



© Cindy Sherman | Courtesy the artist and Hauser & Wirth
Untitled Film Still #17 | 1978 | Gelatin silver print



© Cindy Sherman | Courtesy the artist and Hauser & Wirth
Untitled #462 | 2007/2008 | Chromogenic color print

FOMU presenteert de eerste grote solotentoonstelling van de Amerikaanse kunstenaar Cindy Sherman in België. Met meer dan 100 werken van de jaren 1970 tot nu geeft de tentoonstelling een uitgebreid overzicht van haar werk als toonaangevende hedendaagse kunstenaar.

Anti-Fashion

Met werk uit ruim vijf decennia, verdeeld over meerdere verdiepingen, gaat de tentoonstelling *Anti-Fashion* dieper in op Shermans fascinatie voor mode en de wisselwerking tussen haar vrije werk en opdrachten uit de modesector. Sinds de jaren tachtig werkt ze regelmatig samen met beroemde modehuizen als Comme des Garçons, John Galliano en Balenciaga en tijdschriften als Vogue, Interview en Harper's Bazaar. Zonder belangstelling voor glamoureuze modefotografie, maakt ze provocerende foto's van personages die nauwelijks mooi te noemen zijn. Zo stelt ze gevestigde schoonheidsidealen ter discussie.

Anti-Fashion is gerealiseerd door de Staatsgalerie Stuttgart in samenwerking met Cindy Shermans studio in New York en haar galerij Hauser & Wirth.

Meer over Cindy Shermans werk

In haar foto's bekijkt Cindy Sherman (geb. 1954) identiteit als een concept en onderzoekt ze manieren waarop vrouwen in de massamedia worden afgebeeld. Sinds de jaren zeventig staat ze model in haar eigen werk. Geschminkt, verkleed en vermomd neemt ze steeds andere gedaantes aan. Geïnspireerd door het eindeloze aanbod van visuele clichés in films, mode, kunstgeschiedenis, tijdschriften, op televisie en het internet. Ze vergroot stereotypes uit tot het absurde en groteske om vastgeroeste ideeën over gender, schoonheid en veroudering bloot te leggen. Steeds opnieuw onderzoekt Sherman de dominante beeldcultuur met een kritische blik. Altijd in lijn met de tijdgeest blijft ze de kijker verrassen met haar personages en onderwerpen. Met humor en intelligentie houdt ze ons een spiegel voor.



Early Works

Verder werpt de tentoonstelling *Early Works 1975 – 1980* haar licht op enkele van Shermans belangrijkste drijfveren en ideeën. Het omvat experimentele werken uit haar studententijd en haar iconische reeks *Untitled Film Stills*, waarmee ze eind jaren zeventig internationaal doorbrak.

Cindy Sherman - Early Works 1975 – 1980 is gerealiseerd in samenwerking met de VERBUND COLLECTION, Wenen.

ENSOR 2024

FOMU sluit aan bij ENSOR 2024 door de vraagstukken uit Ensors oeuvre te vertalen naar een hedendaagse artistieke context. Sherman staat net als Ensor bekend om haar kritische commentaar op maatschappelijke conventies door middel van maskerades.

Curatoren: Rein Deslé en Anne Ruygt

ENSORS STATEN VAN VERBEELDING

MUSEUM PLANTIN-MORETUS

28.09.24 - 19.01.25



De hogemoed, 1904, collectie PF (ingekleurde versie)



De gevaarlijke koks, 1896, collectie Star Antwerpen, Museum Plantin-Moretus



De hoofdzonden beleeft door de dood, 1904, collectie Star Antwerpen, Museum Plantin-Moretus

Hoe maakte Ensor prenten? Welke technieken gebruikte hij? Op welke manier experimenteerde hij met dit medium en bij welke oude meesters haalde hij hiervoor de mosterd?

In het najaar van 2024 presenteert het Museum Plantin-Moretus *Ensors staten van verbeelding* over Ensors opmerkelijke grafische avontuur. De jonge Ensor experimenteert enkele jaren uitbundig met etstechnieken. Zelf zegt hij hierover: "Oefening baart kunst! Zeker voor het etsen. Ervaring ontbreekt en vereist herhaalde probeersels en inspanningen."

In korte tijd ontwikkelt Ensor een unieke benadering van het medium. Met voorgangers als Rembrandt in zijn achterhoofd slaat Ensor een geheel eigen weg in. Zijn atelier wordt een proeflabo voor experimenten waar ook het toeval soms een rol speelt.

Ensors staten van verbeelding brengt voor het eerst de meest opmerkelijke resultaten van deze experimenten bij elkaar: voorbereidende tekeningen, koperplaten en verschillende staten van prenten. We tonen unieke drukken op perkament en gekleurd satijn. Ensor transformeert afdrukken tot unieke kunstwerken door ze handmatig in te kleuren met kleurpotlood, krijt en waterverf. Zo duiken er onverwachte details op, ontstaat er diepte in grote mensenmassa's en krijgen nieuwe gestalten vorm.

Tegelijkertijd zal in het 18de-eeuws leeskabinet van ons museum ingezoomd worden op Ensor en Verhaeren, door middel van de mini-expo *Ensor gefileerd door de gevaarlijke koks*. Deze mini-expo vertrekt vanuit de bijzondere Verhaeren-collectie die wij bewaren en tot nog toe weinig in de aandacht kwam. Centraal staat hier de bijzondere tekening *Les cuisiniers dangereux* van Ensor uit deze verzameling.

Curatoren: Izanna Mulder, Willemijn Stammis

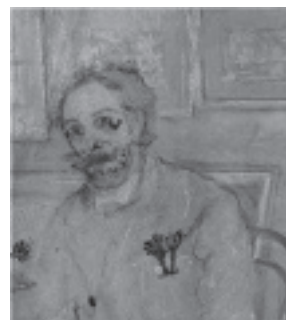
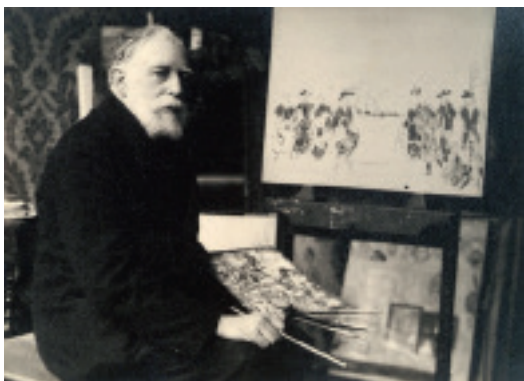
3

ENSOR 2024

andere projecten
in Antwerpen

ENSOR RESEARCH PROJECT

KMSKA



De kunst van James Ensor weerspiegelt de artistieke en cultuurhistorische omwentelingen die zich omstreeks het einde van de 19de eeuw in ijlt tempo voltrekken. Toch zijn de gelijkenissen tussen Ensors schilderkunst en die van Edvard Munch, Ernst Josephson of Emile Nolde onvoldoende onderzocht vanuit een cultuurhistorische invalshoek. Net die internationale context biedt de gelegenheid om de specifieke kwaliteiten van Ensors kunst beter naar waarde te schatten. Dat is één van de uitgangspunten van Ensors stoutste dromen, en het Ensor Research Project van het KMSKA. Het onderzoeksproject krijgt ook een plek in de expo. Aan de hand van enkele cruciale werken zoals *Adam en Eva uit het paradijs verjaagd* en *De bekoring van Sint-Antonius* zoomt de expo in op de historische, creatieve en technische genese van Ensors artistieke koerswijzigingen.

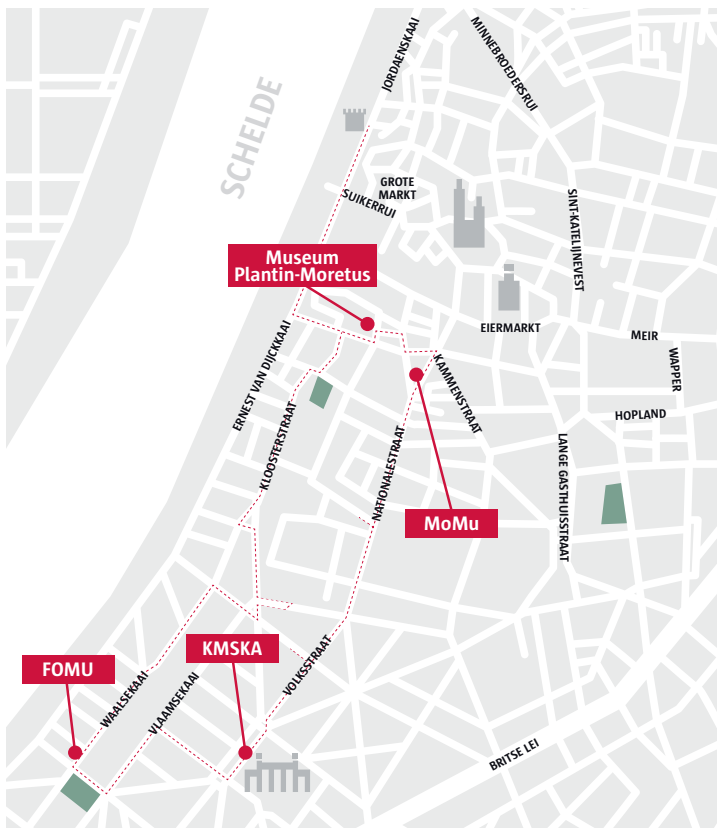
Daarnaast focust het KMSKA op het creatieve proces van de kunstenaar: Ensor at work. In het kader van het Ensor Research Project maakt het museum materiaaltechnische onderzoeksbeelden en digitaliseert ze Ensors pennenvruchten. Ze bieden een antwoord op vele vragen over Ensors materiaalgebruik, wisselende techniek, compositiebouw. In de expo krijgt je zo inzicht in Ensors denkprocessen.

Ensors werk is meer dan ooit relevant, *in your face* en tegelijkertijd introvert en ondoordringelijk, onthullend en verhullend, zeemzoete schijn en schreeuwlijke authenticiteit, koddig, grillig en boosaardig.

ENSOR VITRINES | 27.09.24 - 02.11.24

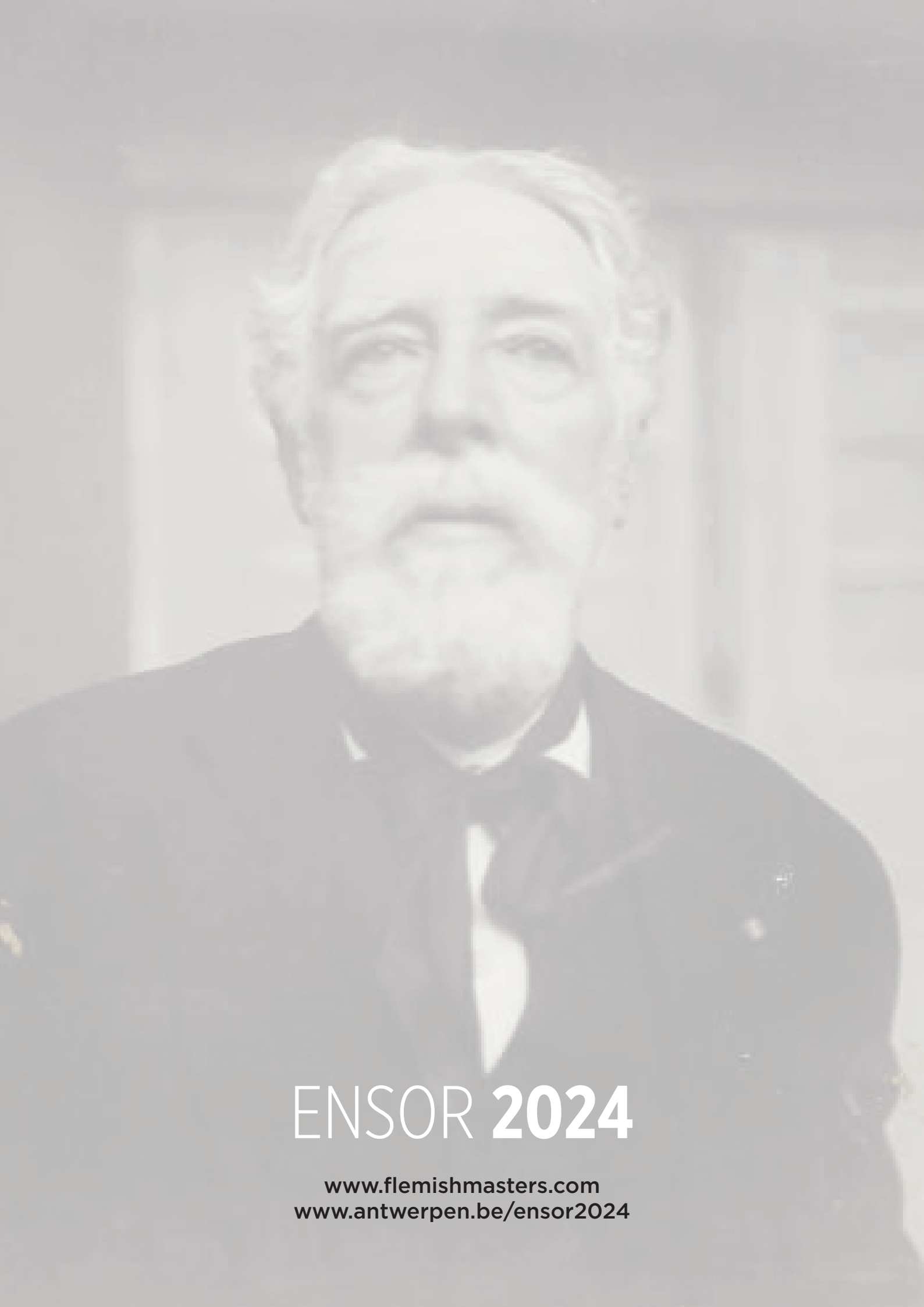


De iconische werken van James Ensor gaan in dialoog met hedendaagse creativiteit. Wandel langs 22 handelsvitrines in Antwerpen en bewonder unieke raamillustraties van getalenteerde lokale kunstenaars. De artiesten van TUIG lieten zich inspireren door het leven en werk van James Ensor. De wandelroute neemt je mee op een inspirerend parcours langs de vier musea.



OVERZICHT

	2024												2025	
	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	01	02
Ensor Vitrines														
Ensors stoutste dromen														
Maskerade, make-up & Ensor														
Cindy Sherman														
Ensors staten van verbeelding														



ENSOR 2024

www.flemishmasters.com
www.antwerpen.be/ensor2024